

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

242990

กระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้ง
วัฒนธรรมไทยลี้ดชุมชนเขียนคำ จังหวัดพะเยา
ช่วงทศวรรษ 2520-2550

ผกานต์ ชุมภูตวรธกร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2554

กระบวนการรื้อฟื้นตำราทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้ง
วัฒนธรรมไทยลือชุมชนเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ช่วงทศวรรษ 2520-2550

ณกานต์ อนุกุลวรรธกะ

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

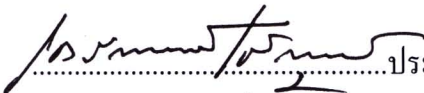
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2554

กระบวนการรื้อฟื้นสำนักทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้ง
วัฒนธรรมไทยลือชุมชนเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ช่วงทศวรรษ 2520 - 2550

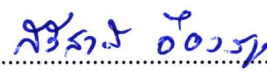
ณกานต์ อนุภูววรรธกะ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

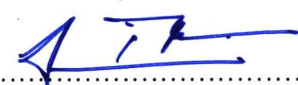
ผศ. ดร. เกียรติศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิช

.....กรรมการ

ศ. สรัสวดี อ๋องสกุล

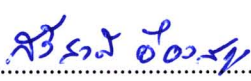
.....กรรมการ

ดร. ม.ร.ว. รุจยา อาภากร

.....กรรมการ

อ. ดร. อนุชา ทิรคานนท์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ศ. สรัสวดี อ๋องสกุล

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ดร. ม.ร.ว. รุจยา อาภากร

14 พฤษภาคม 2554

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงลงไปได้ด้วยดี เนื่องมาจากความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทรจากหลายฝ่ายด้วยกัน ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ศ.สรัสวดี อ๋องสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ “แม่ครู” ผู้เปิดโลกกว้างทางปัญญาและจุดประกายทางความคิดทางประวัติศาสตร์ให้แก่ผู้เขียน ตลอดจนให้ความรู้ ให้แนวคิด ให้คำชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ในทางวิชาการและในการดำเนินชีวิต รวมถึงกำลังใจ ที่มอบให้ “ลูกศิษย์” คนนี้เสมอมา ขอขอบพระคุณ อ.ดร.ม.ร.ว.รุจยา อาภากร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้ความเมตตา และให้ข้อเสนอแนะตลอดจนประเด็นทางความคิดที่สำคัญในการเขียนวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ อ.ดร.อนุชา ทิรคานนท์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เชมภูพัฒน์นิช ที่รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ กำลังใจ และเสียงหัวเราะแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ ศ.สายชล สัตยานุรักษ์ และ รศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ที่ได้ให้ความรู้ ความคิด ต่อบุคคลทางประวัติศาสตร์อย่างรอบด้าน ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ไชยันต์ รัชชกูล ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ แนวคิดทฤษฎีอันมีประโยชน์เป็นอย่างมาก ขอขอบพระคุณ รศ.อุษณีย์ ธงไชย และ รศ.นฤมล ชีรวัฒน์ ที่ได้ให้ความรู้ ให้กำลังใจและคอยไต่ถามความคืบหน้า ด้วยความห่วงใยอยู่เสมอ ขอขอบพระคุณ อ.ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง ที่ได้ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ เรื่องราวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่อผู้เขียนอยู่หลายครั้ง

ขอขอบพระคุณ รศ.ฉลอง สุนทราวณิชย์, ผศ.ดร.นิติ ภาวครพันธุ์, ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี, รศ.ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำ เมื่อครั้งนำเสนอรายงานความก้าวหน้าของ สกว. ขอขอบคุณพี่กัญญาและพี่สุพิน ที่ช่วยเหลือในด้านต่างๆต่อผู้เขียนเสมอมา

ขอขอบคุณกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนในการศึกษาวิจัย แก่ วิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอบคุณ อ.วราภรณ์ วงศ์ใหญ่ และ อ.วิชัย ศรีจันทร์ ตลอดจนถึงพี่น้องชาวไทยเชื้อทุกคน ที่ได้ให้ข้อมูล เนื้อหาและเรื่องราวอันหลากหลายแก่ผู้เขียนหลายครั้งหลายครา

ขอบคุณ ธรรมชาติ ปัทม สำหรับกำลังใจ เสียงหัวเราะ ประสบการณ์ และความช่วยเหลือในทุกๆเรื่อง ขอขอบคุณ พี่อบ พี่เอฟ พี่จ๊ับ พี่กระแต พี่ออด พี่ก๊อ พี่วอร์ม นัท เบสส์ บาส กอล์ฟ โอ้ เมย์ และเพื่อนพี่น้องประวัติศาสตร์ทุกคน สำหรับรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และกำลังใจ

ขอบคุณเพื่อนพ้องน้องพี่ศึกษาศาสตร์ เก๊าะ วุฒิ ตู๋ กริช เอ็ง เอก หนึ่ง บุม อัจ อ้อม พร และ
 ทุกคนที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด สำหรับประสบการณ์ คำถาม และเสียงหัวเราะที่ทำให้ผู้เขียนมี
 ความสุข ขอบคุณ น้องไก่ สำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือ ตลอดจนให้แง่คิดต่างมากมายแก่
 ผู้เขียน

ขอบคุณพ่อจันทร์ชัย สมฤทธิ์ “คุณตา” ผู้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ “หลาน” คนนี้
 สนใจเรื่องราวของชาวไทยลื้อ ขอบคุณญาติพี่น้อง “โมโยพ่อเผ่าจ้อย” “โมโยแม่เผ่าคำจันทร์” และ
 “โมโยตาต้อย” ที่ให้ความรัก ความเมตตา ข้อมูลและเรื่องราวต่างมากมาย ตลอดจนความห่วงใย ซึ่ง
 คอยสอบถามและเป็นที่กำลังใจให้แก่ผู้เขียนเสมอมา

ขอบคุณครอบครัว “อนุกุลวรรธกะ” คุณพ่อคุณแม่ และขวัญ ที่ให้การสนับสนุนและ
 กำลังใจในทุกๆ เรื่อง ตลอดจนคอยแก้ปัญหาหลายสิ่งหลายอย่างให้กับ “ลูกชาย” คนนี้ด้วยดี มาโดย
 ตลอด

ท้ายที่สุดวิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากจะมีความดีอยู่บ้าง ขออุทิศให้แก่ “พี่น้องชาวไทยลื้อ” ผู้ที่
 พยายาม “จรรโลงความเป็นลื้อ” ให้งอกงามขึ้นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและสืบต่อไปสู่นาค

ณกานต์ อนุกุลวรรธกะ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

กระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์
และการจัดตั้งวัฒนธรรมไทยลื้อชุมชนเชียงคำ
จังหวัดพะเยา ช่วงทศวรรษ 2520-2550

ผู้เขียน

นายณกานต์ อนุกุลวรรธกะ

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ศ. สวัสดิ์ อ่องสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ดร. ม.ร.ว. รุจยา อาภากร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

242990

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้งทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ชุมชนเชียงคำ จังหวัดพะเยา ช่วงทศวรรษ 2520-2550 ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อเชียงคำ ที่สามารถสร้างตัวตนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมขึ้นมา ผ่านการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้งทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า ผลพวงของการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจของเมืองเชียงคำ ส่งผลต่อกระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยลื้อเชียงคำ ผนวกกับบริบทของสังคมไทย ได้เริ่มเปิดพื้นที่ให้แก่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนนักวิชาการภายนอกเข้ามาศึกษาเรื่องราวของชาวไทยลื้อ ได้มีอิทธิพลต่อปัญญาชนและนักวิชาการท้องถิ่น จนนำมาสู่การขยายแนวคิดและวิธีการในการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาวลื้อไปสู่คนกลุ่มต่างๆ ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนและกลุ่มนักการเมือง ทำให้สำนึกความเป็นลื้อกลับมามีความสำคัญต่อชุมชน

ความเป็นลือเชิงคำเริ่มโดดเด่นมากขึ้นผ่าน “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ทำให้ความเป็นลือเชิงคำมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น การแสดงตัวตนของชาวไทยลือเชิงคำ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็น “ลือใหม่” ที่ไม่ใช่ลือในอดีตอีกต่อไปแล้ว หากแต่เป็นชาวไทยลือในบริบทใหม่ ในการนำเสนอตัวตนผ่านการจัดงานเทศกาล จึงนำมาสู่การจัดตั้งทางวัฒนธรรม ที่อาศัยรากเดิมทางวัฒนธรรมของชาวไทยลือผ่านการนำเสนอตัวตนออกสู่พื้นที่สาธารณะ ซึ่งวัฒนธรรมที่นำเสนอออกไปนั้น ไม่ได้ตอบสนองวิถีชีวิตจริงของชาวไทยลือ หากแต่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อการสร้างพื้นที่และแสดงความเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ภายใต้การรื้อฟื้นวัฒนธรรมผ่านการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ที่ถูกผลิตซ้ำมากกว่า 10 ครั้ง ได้ขยายฐานของความเป็นชาติพันธุ์ออกไปสู่ระดับท้องถิ่นและระดับสากล ผลจากการรื้อฟื้นวัฒนธรรมดังกล่าว ทำให้ความเป็นลือกลับกลายเป็นทรัพยากรสำคัญ ที่ทำให้คนหลายกลุ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดการวัฒนธรรมไทยลือ ผ่านการแสวงหาผลประโยชน์ ช่างชิง ต่อรอง แลกเปลี่ยน จนนำมาสู่การจัดความสมดุลในการจัดการวัฒนธรรม เพื่อจะจรโลงวัฒนธรรมไทยลือให้ดำรงอยู่สืบไป

Thesis Title	The Activation of Memories and Cultural Reconsolidation of Chiangkham Thai-Lue Community, Phayao Province from 1977 to 2007	
Author	Mr. Nakan Anukunwathaka	
Degree	Master of Arts (History)	
Thesis Advisory Committee	Prof. Sarassawadee Oongsakul	Advisor
	Dr. M.R. Rujaya Abhakorn	Co-advisor

Abstract

242990

This thesis aims to study the activation of memories and cultural reconsolidation of Chiangkham Thai-Lue community in Phayao province from 1977 to 2007 which is a cultural movement of Chiangkham Thai-Lues to construct their identities and cultural space through restoring historical consciousness and cultural consolidation.

The study reveals that the impacts from national development, Chiangkham economic change, and the changing Thai social context lead to the restoration of Chiangkham Thai-Lues' historical consciousness. As Thai social context permitted the study of local history, The outside scholars thus have come to study Thai-Lues. This greatly affected the local scholars who disseminated concepts and means to restoring Lues' culture to various groups of people. Moreover, the support from the locals and politicians made Lue consciousness regained its important to the community.

The Chiangkham Lue-ness have become noticeable through “the Thai-Lue festival” arrangement which made Chiangkham Lue-ness important and more widely recognized. The presentation of Chiangkham Thai-Lues’ identity reflects the new Lue-ness which is different from the former. The new Lue-ness presenting through the festival does not meet with the Lue’s real way of life as the presentation purpose is to construct the space for the Lue and show ethnic culture to the public.

Under this cultural restoration process through the arrangement of “the Thai-Lue festival” reproducing over 10 times, the perception of Lue ethnicity have been circulated to the local and international arena. This restoration of culture make Lue-ness become valuable asset. Various groups of people thus try to involve in Thai-Lue cultural management in many ways to reap as much benefit. The negotiation of interest leads to the balancing of cultural management for maintaining Thai-Lue culture.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญภาพ	ฑ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1.2.1 งานการศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชาติพันธุ์	7
1.2.2 กลุ่มงานการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และการปรับตัว ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ	13
1.2.3 งานการศึกษาเกี่ยวกับสมมติชุมชนและการจัดการทรัพยากรทาง ประวัติศาสตร์	17
1.3 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	20
1.4 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	20
1.5 ขอบเขตของการศึกษา	21
1.6 กรอบคิดในการศึกษา	21
1.7 วิธีการค้นคว้าและดำเนินการศึกษา	22
1.8 สมมติฐานในการศึกษาวิจัย	23
1.9 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	24
1.10 สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูล	24

บทที่ 2 ความเป็นลื้อเชียงคำ ตั้งแต่การอพยพเคลื่อนย้ายจนถึง พ.ศ. 2520	27
2.1 ชุมชนไทยลื้อในอุษาคเนย์	27
2.2 การเคลื่อนตัวของไทยลื้อเข้าสู่ดินแดนล้านนา	29
2.3 การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยลื้อเชียงคำ	34
2.3.1 ช่วงการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวไทยลื้อเชียงคำ (พ.ศ.2399-2446)	35
2.3.2 พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยลื้อเชียงคำ	41
2.4 ความเป็นลื้อเชียงคำในยุคจารีต	45
2.5 การปรับตัวของชุมชนไทยลื้อเชียงคำภายใต้การขยายตัวของรัฐไทย	55
2.5.1 ความเป็นลื้อกับการขยายตัวของรัฐสยาม (ช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2446-2475)	55
2.5.2 ความเป็นลื้อกับการขยายตัวของรัฐไทย (ช่วงระยะเวลา พ.ศ.2475-2500)	59
2.5.3 การปรับตัวของชาวไทยลื้อที่ตอบสนองกับการพัฒนาประเทศ (ช่วงระยะเวลา พ.ศ.2500-2525)	63
2.5.4 การเก็บซ่อนอัตลักษณ์ความเป็นลื้อ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม	72
สรุปประจำบทที่ 2	76
บทที่ 3 กระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวไทยลื้อเชียงคำ ตั้งแต่ทศวรรษ 2520-2538	78
3.1 กระแสท้องถิ่นนิยมกับการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์	84
3.1.1 กระแสท้องถิ่นนิยม “ลื้อ” จาก “คนนอก”	86
3.1.2 กระแสท้องถิ่นนิยม “ลื้อ” จาก “คนใน”	88
3.2 การสร้างและการรับรู้สำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยลื้อเชียงคำ	91
3.2.1 เชียงคำในสถานะของ “เมืองลื้อ”	91
3.2.2 “การดูกลิ่น”และ “การยอมรับ” ความเป็นลื้อในชุมชนเชียงคำ	97
3.3 การตื่นตัวของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนกับกระแสการ “รื้อฟื้นวัฒนธรรมไทยลื้อ”	101

3.3.1 “สำนึกความเป็นลื้อ” ของคนในชุมชน	102
3.3.2 สำนึกทางประวัติศาสตร์กับกิจกรรมของความเป็นลื้อ	109
3.4 การสร้าง “สำนึกความเป็นลื้อใหม่” ของชาวไทยลื้อชุมชนเชียงคำ	115
3.4.1 การสร้างสำนึก “ความเป็นลื้อใหม่” ผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์	116
3.4.2 การสร้างสำนึกความเป็นลื้อใหม่ผ่านกรณียามตัวตนทางชาติพันธุ์	120
3.4.3 การสร้างสำนึกความเป็นลื้อใหม่ผ่านภาษาและพิธีกรรม	122
3.4.4 การขยาย “สำนึกความเป็นลื้อใหม่” ไปสู่ชุมชนและคนกลุ่มต่างๆ ในเชียงคำ	123
3.5 งาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” พื้นที่ของการแสดงตัวตนและอัตลักษณ์	127
3.5.1 การสร้าง “ตัวตน” ผ่าน “กิจกรรมงานสืบสานตำนานไทลื้อ”	129
3.5.2 ขบวนการเกี่ยวกับการสร้างการอัตลักษณ์ : ไทลื้อ	132
สรุปประจำบทที่ 3	134
บทที่ 4 งานสืบสานตำนานไทลื้อ กับการจัดตั้งวัฒนธรรมชุมชนไทยลื้อเชียงคำ	136
4.1 พัฒนาการและความเคลื่อนไหวของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ตั้งแต่ ครั้งที่ 1-10 พ.ศ. 2538-2553	136
4.1.1 ปัจจัยของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ	137
4.1.2 พัฒนาการและความเคลื่อนไหวของการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ”	141
4.1.3 “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” พื้นที่ผูกขาดทางวัฒนธรรม	150
4.1.4 บทบาทของนักการเมืองกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ	153
4.2 การจัดตั้งวัฒนธรรมกลุ่มองค์กรทางชาติพันธุ์ไทยลื้อ	157
4.2.1 องค์กรทางชาติพันธุ์ไทยลื้อที่เป็นทางการ	158
4.2.2 องค์กรทางชาติพันธุ์ไทยลื้อที่ไม่เป็นทางการ	161
4.2.3 การต่อรองของกลุ่มองค์กรด้านวัฒนธรรม	165
4.3 ชุมชนเชียงคำ ในสถานะศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทยลื้อ	167
4.3.1 การรื้อฟื้นวัฒนธรรมและการประดิษฐ์ประเพณีใหม่ของชาวไทยลื้อ	167

4.3.2 ความเป็นลือ่กับการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม	169
สรุปประจำบทที่ 4	174
บทที่ 5 บทสรุปและวิเคราะห์	175
บรรณานุกรม	182
ประวัติผู้เขียน	192

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 พัฒนาการและช่วงระยะเวลาของการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ”	142
4.2 บัญชีรายชื่อชมรมไทลื้อในเครือข่ายสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย	159

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
2.1 รูปภาพแสดงแผนที่ที่ตั้งและการกระจายตัวของชุมชนไทยลื้อเชียงคำ	43
3.1 การแต่งกายของชาวไทยลื้อเชียงคำ ที่มีลักษณะเป็นเอกภาพเดียวกัน	94
3.2 รูปพ่อตะก้านันตา อุ่ ชาวไทย ไหญ่ ผู้สร้างวัดนันทาราม ดันตระกูลวงศ์อนันต์	99
3.3 รูปแม่จันทร์ วงศ์อนันต์ในเครื่องแต่งกายชาวไทยลื้อ	99
3.4 จิตรกรรมฝาผนัง ภายในวัดแสนเมืองมา	110
3.5 รูปภาพคุณดอวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์	122
3.6 ตราประจำสมาคมไทยลื้อ จังหวัดพะเยา	122
4.1 ป้ายงานสืบสานตำนานไตลื้อโลก ณ สนามโรงเรียนบ้านถิ่น(ถิ่นวิทยาคาร) จ.แพร่	152
4.2 กระดาษแม่โบราณที่ได้อาศัยความเป็นลื้อในการสร้างจุดขายผ่านตราสัญลักษณ์ รูปหญิงสาวชาวไทยลื้อ	170
4.3 ป้ายร้านค้าที่อาศัยความเป็นลื้อ	171
4.3 บ้านแม่แสงดาที่ใช้ถ่ายทำภาพยนตร์สตรีเหล็ก 2	172